

A. Tasainen pyörimisliike

Pyörimisliikkeen suureet

Pyörähdysaika T

yksikkö : 1 s

Pyörimistaajuus $f = \frac{1}{T}$

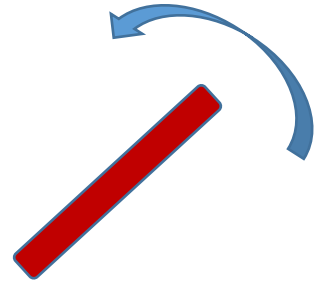
yksikkö : 1 Hz = 1 RPS

tai 1 RPM (1 RPS = 60 RPM)

Kulmataajuus $\omega = \frac{\Delta\varphi}{\Delta t}$

kulman muutos / aikaväli

Kulmataajuus $\omega = 2\pi f = 2\pi/T$ yksikkö 1 rad/s

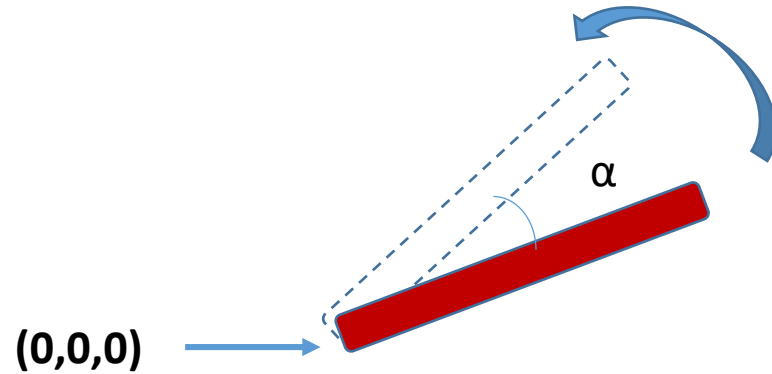

Käytämme koodissa kulmanopeudesta symbolia w

Esim. Jos pyörähdysaika $T = 20\text{s}$, niin kulmataajuus $\omega = 0.314 \text{ rad/s}$
Vpythonissa voidaan määritellä

$w = 2*\text{pi}/20$

Grafiikkaobjektin rotaatio VPythonissa

Esim. keppi, jonka toinen pää on origossa.

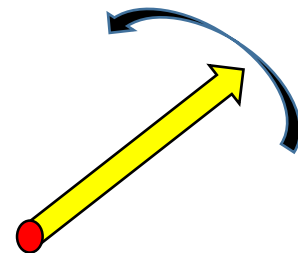
Rotaatio origon ympäri 20° siten että pyörimisakselina on z- akseli

```
keppi.rotate(angle=radians(20), axis=vec(0,0,1))
```

Rotaatio kepin keskipisteen (tässä (1.5,0.5,0) ympäri 20° siten että pyörimisakselina on z- akseli

```
keppi.rotate(angle=radians(20), axis=vec(0,0,1), origin=vec(1.5,0.5,0))
```

Tasainen pyöriminen kulmanopeudella w

Esimerkki: pyörivä nuoli

```
scene.range=8
nuoli=arrow(pos=vec(0,0,0), axis=vec(4, 3, 0),shaftwidth=0.5, color=color.yellow)
T= 1          # pyorahdysaika sekunteina
w=2*pi/T      #kulmanopeus rad/s
dt=0.01       #aikavali
scene.pause()
while True:
    rate(100)
    nuoli.rotate(angle=w*dt, axis = vec(0,0,1))
```

Kokeile muuttaa viimeinen rivi muotoon:

```
keppi.rotate(angle=w*dt, axis = vec(0,0,1),axis=vec(-3,4,0))
```

Kokeile vaihtaa kulmanopeuden w etumerkki

Pyörimisliike toteutetaan antamalla kiertoaika T , josta lasketaan kulmanopeus w .

⇒ Rotaatiokulma on
 $\Delta\varphi = w*dt$

NUOLEN KIERTOLIIKE VOIDAAN TOTEUTTAA MYÖS ILMAN ROTATE FUNKTION KÄYTTÖÄ SITEN, ETTÄ SILMUKASSA PÄIVITETÄÄN NUOLEN SUUNTAKULMAA JA KEPIN AKSELIA. (animaatio hieman hidas, silmä erottaa kuvien vaihtumisen)

GlowScript 2.9 VPython

scene.range=10

scene.title='Pyoriva nuoli, klik = aloitus'

kulma=0

keppi=arrow(pos=vec(0,0,0), **axis=vec(5*cos(kulma), 5*sin(kulma), 0)**, shaftwidth=0.5, color=0.4*color.yellow)

T= 1 # pyorahdysaika sek

w=2*pi/T #kulmanopeus rad/s

dt=0.01

scene.pause()

while True:

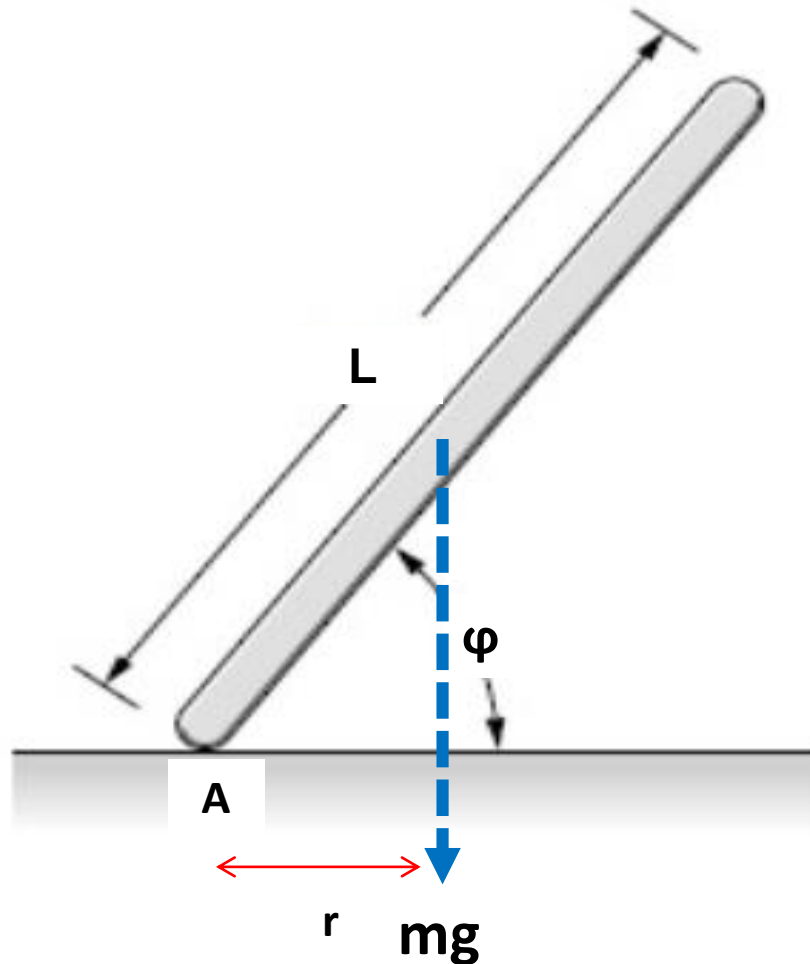
rate(100)

kulma+=w*dt

keppi.axis=vec(5*cos(kulma),5*sin(kulma),0)

B. Pylvään kaatumisen fysiikkaa

Pyörimisliikkeen kuvaamisessa etenevän liikkeen suuret korvataan pyörimisliikkeen suureilla. Muuten yhtälöt näyttävät hyvin samanlaisilta.

Etenevän liikkeen suuret	Rotaatiosuuret
Paikkavektori $r=(x,y)$	Kulma φ (radiaaneina)
Nopeus $v= \Delta r/\Delta t$	Kulmanopeus $\omega = \Delta\varphi/\Delta t$
Kiihtyvyys $a = \Delta v/\Delta t$	Kulmakiihtyvyys $\alpha = \Delta\omega/\Delta t$
Paikan ja nopeuden päivitys	Kulmasuureiden päivitys
$r = r_0+ v_0 \, dt + \frac{1}{2} a \, dt^2$	$\varphi= \varphi_0+ \omega_0 \, dt + \frac{1}{2} \alpha \, dt^2$
$v = v_0+ a \, dt$	$\omega = \omega_0+ \alpha \, dt$
Dynamiikan peruslaki	Laki rotaatioliikkeessä
Voima F	Vääntömomentti $M = F \, r$
massa m	Hitausmomentti $J = \int r^2 \, dm$ (taulukoitua eri kappaleille)
$a = F/m$	$\alpha = M/J$

Newtonin 1. ja 2. laki rotaatiossa

1. Kappale on levossa tai pyörii tasaisella kulmanopeudella, jos siihen vaikuttava vääntömomentti = 0

2. Jos kappaleeseen vaikuttaa vääntömomentti M , se joutuu kiihtyvään pyörimisliikkeeseen. Kulmakiihtyvyyden kaava on

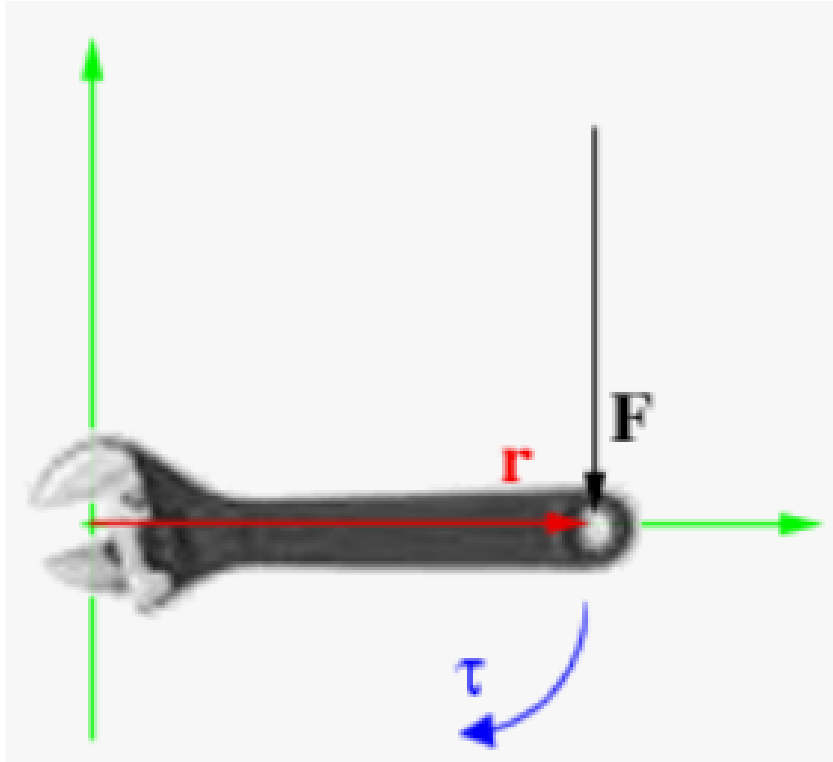
$$\alpha = \frac{\Delta\omega}{\Delta t} = \frac{M}{J}$$

M = kappaleeseen vaikuttava vääntömomentti

J = kappaleen hitausmomentti (riippuu kappaleen massasta ja sen etäisyydestä pyörimisakselista)

Voiman momentti $M = F r$

Pyörimisliikkeessä yhtä tärkeää kuin voiman suuruus F on voiman varsi r (ts. voiman vaikutussuoran etäisyys akselipisteestä)

Pyörimisliikkeessä käytetäänkin suuretta, jota sanotaan momentiksi:

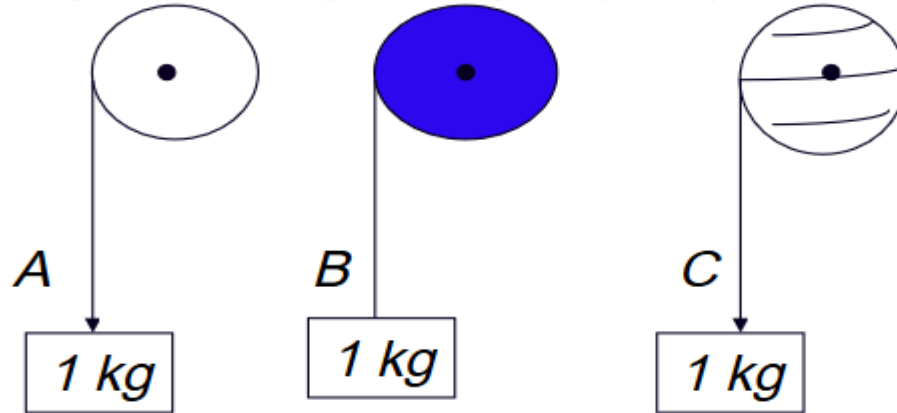
$$M = F r$$

Esim. mutterin aukaisemisen onnistuminen riippuu yhtä paljon käytetystä voimasta F ja jakoavaimen varren pituudesta r (ns. vääntövarresta).

Hitausmomentti J

Koe 2

samanmassaiset ja – säteiset A) ontto sylinteri, B) umpinainen sylinteri ja C) umpinainen pallo

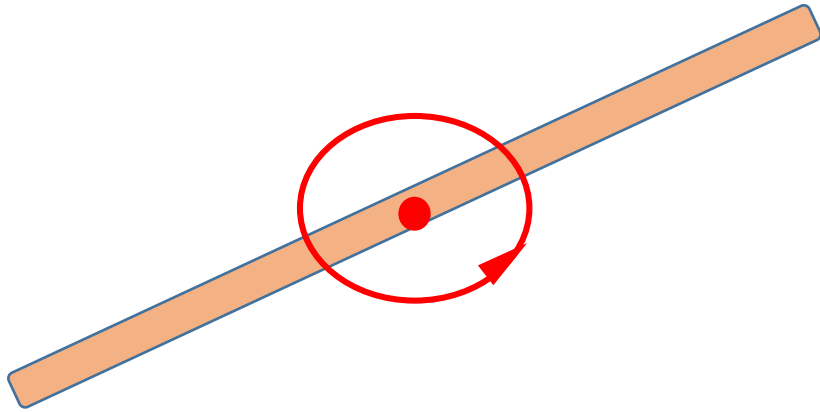

Kysymys: Missä järjestyksessä punnukset putoavat alas?

Vastaus: Ensin umpinainen pallo, sitten umpisylinteri, viimeksi ontto sylinteri.

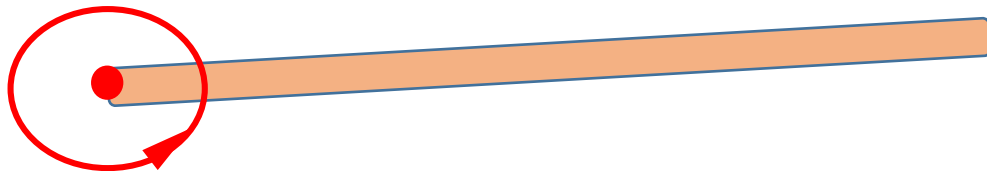
Samanmassaisilla ja -säteisillä kappaleilla kulmakiihtyvyys riippuu siitä, kuinka kaukana massa on keskimäärin pyörähdysakselista. Mitä kauempana massa on akselista, sen suurempi on kappaleen hitausmomentti J ja sitä pienempi on kulmakiihtyvyys.

Palkin hitausmomentin kaavat

Kun palkki, jonka massa on m ja pituus L pyörii keskipisteensä ympäri, sen hitausmomentti on

$$J = \frac{1}{12} mL^2$$

Kun se pyörii toisen pään ympäri, sen hitausmomentti on

$$J = \frac{1}{3} mL^2$$

PYLVÄS VOIDAAN LUODA CYLINDER - OBJEKTINA

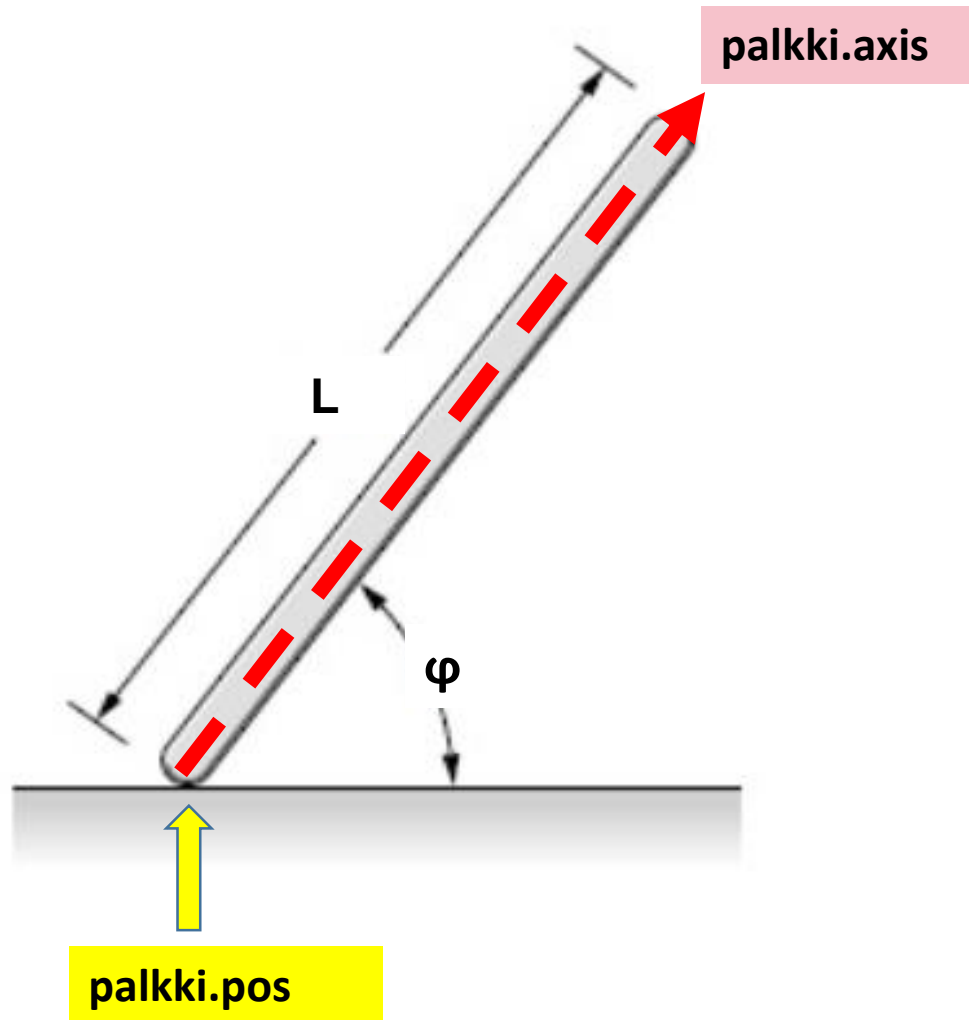
Tällöin

palkki.pos antaa palkin pään sijainnin

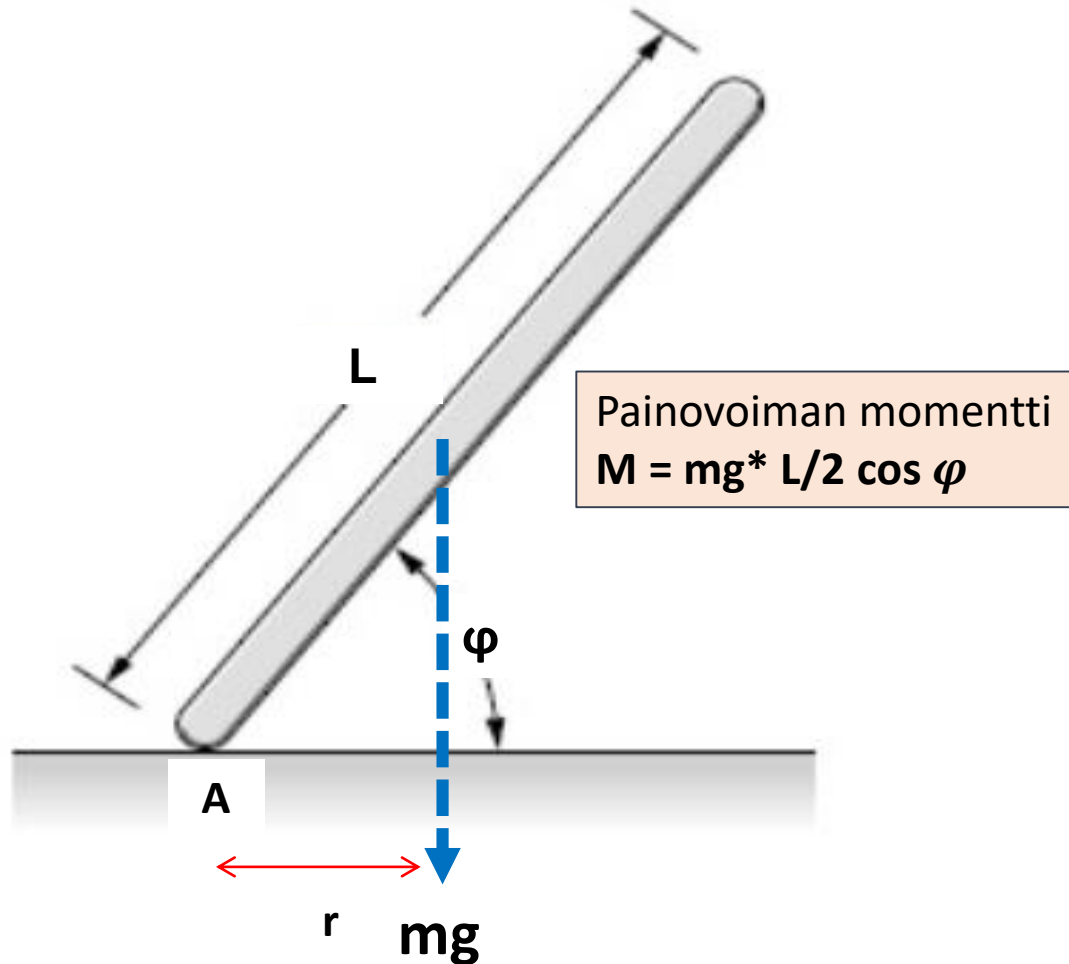
palkki.axis antaa palkin rungon vektorina, jonka
pituus = palkin pituus

Kuvassa palkin pituus = L ja kulma x- akselin kanssa = φ
Tällöin palkin akseli määritetään seuraavasti

palkki.axis = $\text{vec}(L \cdot \cos \varphi, L \cdot \sin \varphi, 0)$

KAATUVAN PALKIN ANIMAATIOSILMUKKA

Palkin hitausmomentti sen pyöriessä pään ympäri:
 $J = \frac{1}{3} mL^2$ (Maol:n taulukot)

Laske kulmakiikhtyvyys

$$\alpha = M/J = \frac{mgL/2\cos\varphi}{\frac{1}{3}mL^2} = \frac{3g}{2L}\cos\varphi$$

Päivitä palkin kulma

$$\varphi += \omega dt + 0.5 \alpha dt^2$$

Päivitä palkin kulmanopeus

$$\omega += \alpha dt$$

Päivitä palkin akseli uuteen asentoon

$$\text{palkki.axis} = \text{vec}(L * \cos \varphi, L * \sin \varphi, 0)$$

GlowScript 2.9 VPython

scene.width=600

scene.height=450

scene.range=12

scene.center=vec(0,4,0)

scene.title='Pylvaan kaatuminen, click to start'

L=8 #pylvaan pituus

kulma=radians(88) #pylvaan asento ennen kaatumista x- akseliin nähden 88°

w=0 #pylvaan kulmanopeus alkutilanteessa on 0

e=0.3 # elastisuus pylvaan tomahtaessa maahan

alusta=cylinder(pos=vec(0,-0.1,0),radius=10, axis=vec(0,0.2,0),color=0.4*color.green)

pylvas=cylinder(pos=vec(0,0,0),radius=0.5,axis=vec(L*cos(kulma),L*sin(kulma),0),color=0.4*vec(1,0.5,0.25))

g=9.81 #painovoiman kiihtyvyys

dt=0.01 #iteraatioaskel

scene.pause()

scene.title=L+ ' m korkea pylvas kaatuu' #ikkunan otsikko muutetaan

while kulma>-0.02: #toistetaan kun kulma on positiivinen

rate(100)

alfa=-3*g/(2*L)*cos(kulma) #lasketaan kulmakiihtyvyys $\alpha = M/J$

kulma+=w*dt+0.5*alfa*dt**2 #kulman paivitys

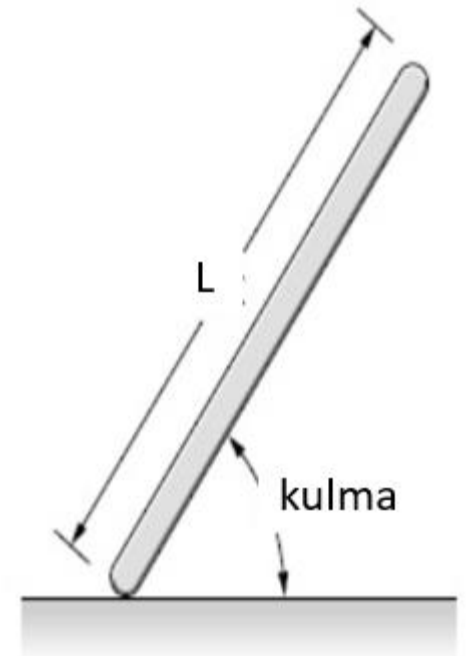
w+=alfa*dt #kulmanopeuden paivitys

pylvas.axis=vec(L*cos(kulma),L*sin(kulma),0) #paivitetaan pylvaan suunta

if kulma<0.01 and w<0: # kun palkki osuu maahan, se pomppaa hieman

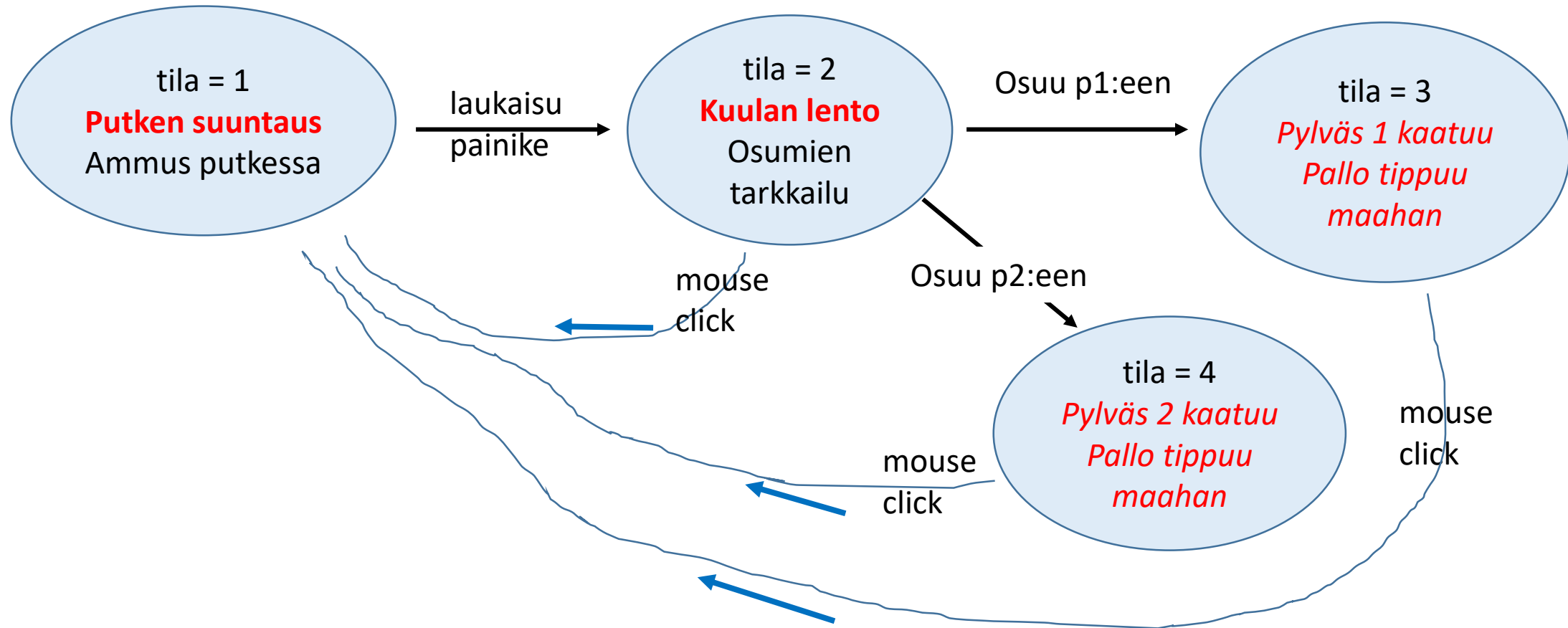
w=-e*w

Viereisessä esimerkkiani-
maatiassa pylväs kaatuu
maahan

Tykkisovelluksessa käytetään tilakonemallinnusta

(Kuvataan tilat ja triggerit, joilla siirrytään tilasta toiseen)

tila = 1

while tila < 5:

rate(100)

if tila == 1 :

putken suuntaus

laukaisu => tila 2

if tila == 2:

kuulan lento

osumien tarkkailu

jos osuu => tila 3 tai 4

jos ohi = > klik:lla tilaan 1

if tila == 3:

palkki 1 kaatuu

pallo tippuu maahan

klik:lla tilaan 1

if tila == 4:

palkki2 kaatuu,

muuten sama kuin 3

Silmukan rakenne: tilamuuttuja ohjaa
mitä animaatioissa tapahtuu

Monimutkainen tapahtumaketju
voidaan hallita tilakone -tekniikalla